

CABINETUL ȘI MUZEUL DE ISTORIE DIN ȘCOALA GENERALĂ CRISTIAN — BRAȘOV

ION SOIU

Cabinetul de istorie al Școlii generale din Cristian — Brașov a fost creat, într-o fază incipientă, în toamna anului 1972. După două decenii de existență, timp în care a suferit o serie de transformări benefice și și-a lărgit sfera atribuțiilor, el este socotit astăzi ca unul dintre cele mai reprezentative amenajări de acest gen.

Adăpostit într-o sală de clasă luminoasă și încăpătoare, tipică vechilor edificii, cabinetul oferă din prag o ambianță plăcută și mobilizatoare pentru studiul istoriei.

Pereții clasei sînt lambrisați, iar în registrul superior, dispusă circular, se află, în momentele ei cele mai reprezentative, întreaga evoluție istorică a poporului nostru. Imaginile, afișate pe panouri melaminate, sînt expuse în relief, datorită suportului din polistiren expandat pe care au fost aplicate după decupare.

În cadrul cabinetului există o bibliotecă de specialitate cu circa 800 de volume, din care multe pot primi atributul de „vechi“ sau chiar „rare“. În realizarea ei și-au dat concursul biblioteca școlii, cea a comunei, precum și cîțiva donatori inimoși.

O nișă a fost amenajată ca spațiu pentru depozitarea hărților istorice, iar o alta adăpostește diateca.

Sub aspectul dotărilor tehnice, simplitatea și-a dat mîna cu eficiența. N-am fost niciodată adeptul cabinetelor sofisticate, a căror valoare era măsurată în tot felul de instalații complicate și inutile. Mi sa părut mai practic un simplu aspectomat, conjugat cu un ecran din sticlă mată, combinație suficientă pentru o proiecție optimă la lumina zilei, un retroproiector ce nu suplinește tabla de scris, un televizor, radio cu pick-up și un bătrîn magnetofon, fabricat în urmă cu 30 de ani. La toate acestea se mai poate adăuga și o tablă magnetică cu rol de suport pentru hărți. Sigur, la cerințele actuale ale procesului de învățămînt, sub acest aspect, dotarea este minimă, de lipsă fiind în primul rînd un epidiascop, pentru a nu mai vorbi de un video. Dar, întotdeauna școlile rurale au fost neglijate și cea de la Cristian nu a făcut excepție de la regulă.

Sala de clasă dispune de 42 de locuri, în bănci obișnuite, aliniate pe trei coloane, ocupînd un spațiu ce reprezintă mai puțin de 50% din suprafața încăperii.

Cabinetul adăpostește astăzi și o parte numai a *muzeului școlar*. Bazele acestuia s-au pus în 1972, din convingerea că istoria poate avea și o prezență fizică, ilustrativă a fenomenelor comentate în manuale, contribuind astfel la creșterea eficacității lecției.

Atunci, într-o mică vitrină, stingheră în spatele clasei, și-au găsit locul primele piese muzeistice: o sabie deformată și ruginită, găsită întîmplător în albia

riului Chimbășel, o baionetă germană din primul război mondial și câteva monede rusești din secolul trecut, ajunse și uitate, nu se știe cum, într-un vechi scrin. Aceste exponate, fără îndoială modeste, au avut darul însă de a stimula puternic elevii, determinându-le dorința de căutare și descoperire a vestigiilor trecutului.

Destul de repede, vitrina inițială a devenit neîncăpătoare pentru noile achiziții, așa că în anii următori am trecut la lărgirea spațiului expozițional și, mai ales, la separarea pe categorii a obiectelor găsite. Din 1977 activitatea de colecționare, sporadică și întâmplătoare pînă atunci, a început să fie coordonată și urmărită de un *cerc de istorie* la care au aderat cei mai inimoși elevi din Cristian și, pe lângă ei, părinții și bunicii acestora, sau chiar persoane fără o legătură cu școala.

De o deosebită importanță pentru îmbogățirea muzeului l-au constituit șantierul arheologic deschise în vatra satului, cu colaborarea Muzeului județean Brașov și a Institutului de Arheologie din București, în urma cărora, între 1979 și 1984, s-au scos la lumină importante și grăitoare dovezi de locuire milenară pe aceste meleaguri.

În vara anului 1980, cabinetul și muzeul din școală au suferit o totală reorganizare impusă de numărul și marea diversitate a pieselor de expoziție. În felul acesta s-a putut merge la cițiva ani pînă cînd, în ciuda spațiului generos avut, clasa a început a deveni neîncăpătoare. Această evidență m-a determinat în 1988 să amenajez un spațiu nou de expunere, destinat pieselor etnografice, iar doi ani mai tîrziu, cu sprijinul Bisericii ortodoxe de aici, am reușit să realizez o a treia secție, ilustrativă a vieții spirituale din Cristian.

Așadar, la ora actuală, muzeul cristolovean are următoarea compunere :

1 — Secția *istorică*, adăpostită de chiar cabinetul descris mai sus, cuprinde o serie de exponate grupate pe mai multe teme :

a — *Arheologie*. Sînt expuse circa 50 de piese integrale sau în fragmente, majoritatea din ceramică autohtonă, scoase la lumină în urma săpăturilor amintite. Alături se găsesc obiecte de proveniență romană aduse de la castrul Cumidava, aflat la circa 3 km. de noi. Dintre toate, rețin atenția un grup de cănițe din epoca bronzului, o statueta primitivă de cult, fusaiole și greutăți pentru războaiele de țesut, vase dacice, elemente romane de pavaj, o rișniță din piatră, etc., tema acoperind material și documentar o vastă perioadă de timp situată între neoliticul timpuriu și sec. VIII d. Cr.

b — *Numismatica*. Avînd mai multe pretenții didactice, colecția cuprinde aproximativ 250 de monede, grupate pe epoci istorice și formații statale, în 50 de titluri, pînă după cel de-al doilea război mondial, deci piese ieșite din circulație. Majoritatea dintre ele au o proveniență locală.

Cea mai veche monedă, intrată recent în patrimoniul muzeului, este o drahmă histriană, datînd din sec. V î. Cr., așadar din perioada primelor emisiuni monetare ale cetății pontice și totodată, una din primele piese care au circulat pe teritoriul țării noastre. De valoare este și denarul roman din vremea lui *Lucius Verus* /161 — 169/, coîmpărat alături de tatăl său Marc Aureliu, descoperit în urma sondajului arheologic făcut de noi pe un deal din imediata vecinătate a vetrei satului. De asemenea, o monedă bizantină din bronz, bătută de Ioan I Tzimisces /969 — 976/, adusă din Dobrogea. În vitrina destinată acestei teme sînt prezentate numismatic și alte epoci și formațiuni mai noi : Imperiul Romano — German, Regatul Poloniei, Marele Ducat al Lituaniei, în sec. XVI. Se pot vedea și emisiuni din marile imperii ce au influențat evoluția Țărilor Române în evul mediu : Otoman, Țarist și Habsburgic /sec.

XVIII — XIX/. Franța este prezentă în toate perioadele ei istorice, pornind de la domnia lui Ludovic al XVI-lea pînă la imperiul colonial francez de la jumătatea veacului nostru.

Pentru Țările Române, cea mai veche monedă din colecție datează din perioada administrației militare ruse /1769 — 1774/, cînd această unitate de schimb a circulat în ambele principate. Istoria Transilvaniei și a Banatului este documentată prin cîteva piese din sec. XVIII și XIX, iar România este reprezentată din acest punct de vedere încă din 1867, urmărind toate perioadele politice, pînă în 1947.

c — *Invățămîntul*. Este ilustrat de cîteva exponate interesante: tipărituri chirilice folosite în școala românească din veacurile trecute, un abecedar de aproape 100 de ani și alte manuale în limba română și germană, folosite de copii pînă în 1948. Gama este întregită de un vechi atlas geografic, editat înainte de 1877. Nu lipsește nici tăblița de ardezie ce a înlocuit atîta timp maculațoarele, prezent fiind și unul din primele diaproiectoare didactice, utilizate prin anii '30. S-au păstrat din fericire și sînt expuse, atît primul inventar al bibliotecii școlare românești, cît și procesul verbal de primire al primelor materiale didactice, ambele din anii de început ai secolului nostru.

d — *Tehnica*. Acest capitol este prezent prin cîteva piese datînd de la sfîrșitul sec. XIX și începutul celui următor: un aparat fotografic staționar, cu plăci din sticlă, un telegraf „Morse“, un receptor telefonic foarte vechi, și altele.

e — *Arme*. Categoria este susținută de exponate caracteristice: un vîrf de lance dacică, un pumnal din sec. XIV — XV, precum și virfuri de sulită din veacurile XV — XVIII. Ansamblul temei este completat cu fragmente de zale, scări de sa și pinteni, săbii de cavalerie și infanterie, arme de foc și mai multe baionete de diferite tipuri și proveniențe. Din perioada ultimului război mondial ne-au rămas tuburi de cartușe și de obuze, grenade, o cască germană și una românească, precum și un obelisc realizat dintr-o jumătate de elice a unui avion nemțesc, doborît în apropiere.

f — *Medalii*. Circa 30 de piese compun acest capitol mult înrudit cu cel anterior. Dintre acestea, „Virtutea Militară“, „Serviciul Credincios“ și o plachetă în memoria dr. Carol Davilla amintesc de războiul pentru cucerirea independenței de stat. Se remarcă apoi Ordinul „Coroana României“, precum și o piesă din timpul războaielor balcanice. Multe, de proveniență austro-ungară sau românească, bătute în așii primului război mondial, mărturisesc marile confruntări ce au avut loc atunci. Firește, sînt și alte medalii, caracteristice evenimentelor ulterioare și, ca o curiozitate, e de semnalat prezența în vitrină a unei distincții a Vaticanului, în cinstea papei Pius al XI-lea.

g — *Sigilii*. Există și o asemenea colecție formată din cîteva piese. Una dintre ele a aparținut breslei dulgherilor din Brașov, în sec. XVIII — XIX, iar alta, cu stema medievală a Cristianului, a fost folosită pentru reprezentarea Fabricii de Argilă de aici, pînă la începutul veacului nostru.

h — *Cultul eroilor*. Fundalul cabinetului este dominat de două tablouri, ambele cu valoare de document. Primul face pomenirea jertfelor umane pe care Cristianul le-a dat în războiul pentru întregirea neamului. Al doilea îi reprezintă pe cristolovenii care, în timpul aceleiași conflagrații, pentru a nu fi nevoiți să lupte împotriva propriilor frați, au dezertat din armata imperială și au fugit peste munți, constituindu-se într-un detașament de voluntari, cu numele „Avram Iancu“, care, încadrat în armata română, a luptat pentru același înalt ideal. O vitrină specială a fost dedicată, celui mai tînăr erou al Cristianului, sublocotenentul poșt mortem

Adrian Mare, originar din Tîrgu Mureş, căzut la datorie în aprigile nopţi ale lui decembrie '89, atunci cînd întregul tineret al comunei i-a cucerit cu arma în mină dreptul la libertate şi atunci cînd însuşi muzeul şi şcoala de aici au fost unul din posturile importante de luptă.

Secţia istorică a muzeului adăposteşte şi ilustrarea legăturilor pe care comuna noastră le-a cultivat după Revoluţie, în special cu oraşul francez Orange şi Darmstadt din Germania, urmînd ca în curînd să prezentăm şi legăturile ce le-am întreprins în acţiunea de adoptare a unor sate româneşti din preajma Cernăuţiului.

2 — Secţia *etnografică* a fost desprinsă din cabinetul de istorie şi amenajată de sine stătător în 1988. Astăzi, ea cuprinde o gamă variată de teme, fireşte înrudite, care converg spre ilustrarea ocupaţiilor şi a modului de viaţă local, ce s-au perpetuat de-a lungul veacurilor, aproape fără să se schimbe.

Exponatele caracteristice, cu toate că provin din Cristian, sînt de o totală asemănare cu cele prezente în alte muzee de specialitate, aşa că ar fi lipsită de sens enumerarea şi descrierea lor. E oportun de amintit doar că ele au fost grupate pe următoarele teme: agricultură, creşterea animalelor, mineritul, prelucrarea lemnului şi a fierului, comerţul şi ocupaţiile casnice. Ca obiecte mai deosebite aş aminti cîteva totuşi, datorită originalităţii şi rarităţii lor: semnul general al satului Cristian pentru înfieratul vitelor, utilizat încă din sec. XVIII, reprezentînd la modul stilizat o siluetă umană, un vas din fier forjat, probabil pentru colectarea cerii de albine, făurit în 1760, după cum atestă inscripţia de pe coada lui, lîngă care sînt gravate numele principalelor familii săseşti de aici în acel moment şi, în fine, o maşina manuală de spălat rufe, în întregime din lemn, funcţionabilă încă, pe acelaşi principiu folosit şi astăzi de agregatele moderne.

O temă aparte, inobservabilă în alte colecţii, dar prezentă aici, se referă la modul de organizare al saşilor în aşa numitele „vecinătăţi“. Un document din 1644, emis de Magistratul Braşovului în acest sens, precum şi două convocatoare din lemn, aferente acestuia, lansate în 1779 şi respectiv, în 1848, onorează şi acest aspect încă puţin cunoscut şi poate chiar trecut cu vederea.

În sfîrşit, secţia este întregită şi de o colecţie de ceramică, în special săsească, datînd din a doua jumătate a sec. XIX, precum şi de cîteva piese de serie, produse de fosta Fabrică de Argilă din Cristian la începutul veacului nostru.

3 — Secţia *spirituală*. Pînă în 1989, existenţa unei asemenea expoziţii era de neconceput, mai ales în incinta unei şcoli. Ea s-a născut în vara anului 1991, din dorinţa şi datorită de a releva acest aspect, ascuns şi neglijat la modul cel mai nejustificat pînă acuma. Cu alte cuvinte, respectînd adevărul istoric, am încercat să repun în lumina firească rolul Bisericii şi al slujitorilor ei, alături de Şcoală, în menţinerea spiritualităţii, prin propagarea culturii, mai ales în mediile rurale. Astfel şi-au găsit locul potrivit vechi cărţi scrise în chirilică, exemplare şi colecţii prăfuite din „Familia“, „Lucefărul“ şi „Viaţa Românească“, predici cu caracterul lor moralizator. Edificatoare în acest sens, sînt şi două diplome ale „Astrei“ acordate „pe viaţă“ unor preoţi de aici, ca recompensă şi recunoaştere a strădaniilor depuse întru luminarea celor de jos.

Valoarea colecţiei prezentată în această secţie este sporită de piesele preluate din patrimoniul bisericii ortodoxe din comună. Printre acestea, uşile altarului, păstrînd pictura originală din 1795, cîteva icoane pe lemn, tot din sec. XVIII, potirul din argint, dăruit în 1783 de ctitorul Nicolae Ciurcu din Braşov, odăjdii şi obiecte de cult. O fotografie din 1895 redă un grup de căluşari din Cristian. Ceea ce impre-

sionează, în afara vechimii documentului, este faptul că proprietarul acesteia de atunci a intervenit, marcînd cu vopsele, culorile naționale românești din componența costumelor populare ale dansatorilor. Comentariile sînt de prisos.

Deosebit de interesant este și steagul „Reuniunii Femeilor Române“ din Cristian, datat în 1923, și descoperit împreună cu sigiliul acestei societăți printr-o fericită întîmplare. El este alcătuit din trei fișii tricolore, unite în partea de sus printr-o fundă mare.

Prezentă, deși nu atît cît ar trebui, este și biserică evanghelică de aici, a cărei comunitate, cîndva majoritară, a avut un cuvînt greu de spus în Cristian. Cea mai valoroasă piesă este o presă pentru piini de cult, folosită probabil prin sec. XVII — XVIII. O diplomă de confirmare completează colecția, iar alături se remarcă un exemplar din săptămînalul apolitic „Neustädter Nachrichten“, ce apărea în perioada interbelică, multiplicat prin dactilografiere. Expresivă este și insigna „Societății Corale Bărbătești“ din 1909, lîngă care sînt însemne reprezentative și pentru alte formații culturale.

4 — Secția *Arhivă*. În patrimoniul muzeului din Cristian există și o asemenea colecție, în care s-au strîns documente originale cu referire la organizarea sașilor în „vecinătăți“ /sec. XVII — XX/, vechi acte de stare civilă sau de proprietate, o colecție de ilustrate din perioada lor de pionierat și o alta, de hărți și atlase geografice.

Firește că există atît proiecte cît și perspective de dezvoltare, condiționate însă de găsirea unor spații noi. Preconizăm totuși amenajarea unei secții ilustrative pentru mișcarea cercetășească, cu atît mai mult, cu cît, aici la Cristian, la 1 octombrie 1990, s-a reînființat prima patrulă de cercetăși din țară.

De-a lungul celor două decenii de existență, cabinetul și muzeul de istorie de la Școala generală Cristian s-a impus tot mai mult în viața spirituală a comunei și chiar în afara ei, prin însăși valențele cu caracter emblematic ce și le-a creat. Pentru că, acest tandem și-a depășit propria-i condiție, devenind factor mobilizator și gazdă a unor acțiuni de un larg ecou.

Așa cum arătam, din 1977 a început să funcționeze un cerc de istorie, a cărei activitate a fost canalizată nu numai spre descoperirea viitoarelor exponate de muzeu, ci spre o adevărată muncă de cercetare. Membrii cercului au participat la săpăturile arheologice de aici și tot ei și-au adus contribuția la elaborarea unor lucrări de istorie locală. Din rîndul lor s-au alcătuit echipaje ce, în cîteva rînduri, și-au cîștigat dreptul de a reprezenta județul Brașov la concursurile naționale de specialitate. Despre cabinet, muzeu și cercul de istorie de aici s-a scris în presa locală și centrală, s-a vorbit la radio și la televizor.

A devenit o tradiție ca, anual, generații de foști elevi, aniversîndu-și absolvirea cursurilor gimnaziale, să se întîlnească în incinta cabinetului, cea mai reprezentativă sală de clasă din școala noastră.

Cartea de Onoare a muzeului consemnează, începînd din 1988, o mulțime de impresii lăsate de numeroși vizitatori, veniți nu numai din țară, ci și din străinătate, acestora din urmă datorîndu-li-se o serie de elogii apărute în presa franceză, germană, belgiană, finlandeză, canadiană, israeliană, etc.

Nu este de mirare că la ora actuală, existența cabinetului și muzeului de istorie a devenit motivul și motorul relansării vieții spirituale din Cristian. La începutul lunii aprilie 1992, în jurul acestora s-a constituit prima Fundație culturală în mediul rural din România, intitulată „Novo Civitas“, după unul din vechile

nume ale Cristianului. Fundația reunește câteva zeci de persoane, provenind din medii sociale diferite, animate de această idee și dorință comună de a ridica nivelul spiritual al comunei la cotele pe care le merită. Pentru asta și-au unit eforturile dascăli, preoți, medici, ingineri, gazetari, studenți și elevi, țărani și muncitori. Există dorința și perspectiva ca activitatea Fundației să se impună și în afara comunei, printr-o promițătoare suită de colaboratori cu așezăminte înrudite, atât din țară, cât și din afara ei.

Noi sîntem depozitarii unei moșteniri pe care avem obligația de a o lăsa, la rîndul nostru, celor ce ne vor urma. Mi se pare firească datoria de a pune umărul la propășirea neamului, spre a-și relua meritatu-i loc în panteonul civilizației universale. Asta nu se poate face decît printr-un efort conjugat, pornit de jos, din rîndul satelor, ca o mișcare de emancipare, pe care ne-o impune tocmai sensul existenței noastre, însăși condiția noastră umană.